

СЕКЦІЯ 9. ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.3

Балашова Н.В.

*науковий співробітник проблемної науково-дослідної лабораторії
професійної орієнтації та професійного навчання безробітних
Інституту підготовки кадрів
Державної служби зайнятості України*

ЗМІШАНО-ДУАЛЬНА ФОРМА ЯК ОДИН З НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ БЕЗРОБІТНИХ

У статті проаналізовано, а також обґрунтовано значення професійної освіти для сучасного ринку праці. Представлено динаміку охоплення безробітних професійним навчанням. Здійснено аналіз кількості працевлаштованих випускників після професійного навчання за різними сферами діяльності. Запропоновано інноваційний підхід до складової системи професійного навчання безробітних.

Ключові слова: професійна освіта, дуальна освіта, змішане навчання, ринок праці, інновації, професійне навчання безробітних.

Балашова Н.В. СМЕШАННО-ДУАЛЬНАЯ ФОРМА КАК ОДНО ИЗ НАПРАВЛЕНИЙ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ СИСТЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ БЕЗРАБОТНЫХ

В статье проанализировано, а также обосновано значение профессионального образования для современного рынка труда. Представлена динамика охвата безработных профессиональным обучением. Осуществлен анализ количества трудоустроенных выпускников после профессионального обучения по разным сферам деятельности. Предложен инновационный подход к составляющей системы профессионального обучения безработных.

Ключевые слова: профессиональное образование, дуальное образование, смешанное обучение, рынок труда, инновации, профессиональное обучение безработных.

Balashova N.V. MIXED-DUAL FORM AS ONE OF DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE INNOVATIVE COMPONENT OF THE SYSTEM OF VOCATIONAL TRAINING OF UNEMPLOYED

The article analyzes and substantiates the importance of vocational education for the modern labor market. The dynamics of unemployed coverage by vocational training is presented. The analysis of number of employed graduates of post vocational training in different spheres of activity is carried out. The innovative approach of the component of the system of vocational training is proposed.

Key words: vocational education, dual education, mixed education, labor market, innovations, vocational training of unemployed.

Постановка проблеми. У сучасних умовах європейської інтеграції відбувається трансформація економічно-соціального стану нашої держави. Упорядкування відносин з Європою дасть змогу подолати застій в економіці, технологічну відсталість, збільшити обсяг залучення іноземних інвестицій, впроваджувати інноваційні технології, створювати нові робочі місця і, як наслідок, підвищити рівень конкурентних переваг національної економіки. Такі тенденції обов'язково вплинуть на розвиток вітчизняної професійної освіти, зокрема систему професійного навчання безробітних. Новий підхід дасть можливість забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих спеціалістів, які будуть зменшувати дисбаланс сучасного ринку праці в контексті попиту і пропозиції на робочу силу. Нині заклади професійної (професійно-технічної) освіти різних видів власності потребують вирішення проблеми модернізації та реформування, а в цьому сенсі впровадження змішано-дуальної форми навчання відкриває нові перспективи підвищення ефективності професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці формування та розвитку системи професійного навчання безробітних, дуальної освіти присвячено багато наукових праць. Серед робіт зарубіжних науковців, які досліджували дуальну освіту,

слід виділити праці Дж. Бреннан, Дж. Гарнетт, Н. Соломон та інших вчених. З вітчизняних науковців зазначеними питаннями займалися Л. Гриневич [4], М. Дернова [5]. Професійну освіту, безробіття, ринок праці досліджували такі українські науковці, як, зокрема, І. Гнибіденко, О. Грішнова, Е. Лібанова, Ю. Маршавін, Н. Федоренко [7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте недостатня увага приділяється питанням інноваційного забезпечення системи професійного навчання безробітних.

Мета статті полягає в аналізі стану професійної освіти в Україні, пропозиції впровадження змішано-дуальної форми у навчання безробітних як одного з напрямів розвитку інноваційної складової системи професійної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах глобалізації основу конкурентоспроможності робочої сили, отже, національної економіки становлять передусім професійні якості працівників, рівень їхньої компетентності. На нашу думку, отримання чи неотримання безробітним роботи найбільшою мірою визначається саме професійно-кваліфікаційними якостями та компетенціями останніх. Важливим чинником сприяння формуванню цих якостей, що веде до підвищення конкурентоспроможності шукачів роботи на ринку праці, є професійне навчання.

Це процес, спрямований на формування у потенційних працівників (на базі сталих професійних компетенцій) нових необхідних знань, умінь та навичок, що забезпечує їх мобільність, конкурентоспроможність, відповідний рівень професійної (професійно-технічної) освіти. Вона сприяє створенню кваліфікованих кадрів для забезпечення потреб ринку праці, суспільства, економіки, відповідних компетенцій, умінь, навичок у сфері професійної діяльності.

«Неузгодженість рівня вищої професійної освіти з вимогами й пропозиціями з боку ринку праці призвела до девальвації дипломів багатьох спеціальностей й зростання безробіття серед випускників ВНЗ. Збільшення масштабів підготовки дипломованих фахівців і відсутність можливості їхнього працевлаштування призвели до дисбалансу у сфері зайнятості. Роботодавець віддає перевагу професіоналізму, однак професійні знання і досвід – не єдині вимоги до претендентів на працевлаштування. Особливо це стосується молодих випускників вищих навчальних закладів, які мають теоретичні знання, але не мають досвіду вирішення виробничих та управлінських задач. Відсутність такого досвіду знижує переваги молодих фахівців» [7].

Динаміка охоплення безробітних професійним навчанням представлена в табл. 1.

Як бачимо, протягом останніх п'яти років спостерігається нерівномірне охоплення шукачів роботи професійним навчанням: у 2015 р. – 4,32% безробітних, у 2014 р. – 64,2%, у 2013 р. – 60,1%, у 2012 р. – 29%. Із числа працівників, які проходили професійне навчання та підвищення кваліфікації, маємо такі дані: у 2015 р. – 3,12% безробітних, у 2014 р. – 4,15%, у 2013 р. – 18,1%, у 2012 р. – 3,56%. Всього за цими категоріями відзначається незначне охоплення професійним навчанням. Так, у 2015 р. цей показник склав 4,31%, у 2014 р. – 4,71%, у 2013 р. – 28,71%, у 2012 р. – 11,47%.

Згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України мають відбутися «з метою створення умов для якісної підготовки конкурентоспроможних робітничих кадрів, здатних задовольнити вимоги загальнодержавного та регіональних ринків праці,

забезпечення гнучкості та мобільності організації навчально-виробничого процесу, оновлення змісту освіти шляхом упровадження у професійну підготовку кваліфікованих робітничих кадрів елементів дуальної форми навчання» [1]. Провівши аналіз кількості працевлаштованих випускників після проходження ними професійного навчання за різними сферами діяльності за останні 5 років, бачимо тенденцію до погіршення (табл. 2). Тому для покращення цієї ситуації впровадження інноваційних методів навчання безробітних є актуальним та необхідним завданням.

Як видно з табл. 2, динаміка кількості працевлаштованих випускників професійного навчання за різними сферами діяльності така: у 2014/13 н. р. – 14,2%, у 2013/12 н. р. – 25,6%, у 2012/11 н. р. – 14,6%, у 2011/10 н. р. – 8%. Отже, можна стверджувати, що останніми роками відбувається досить нерівномірний розподіл кількості працевлаштованих випускників професійного навчання (рис. 1).

Більшість учнів ПТНЗ опановує професії сфери послуг (перукарі, продавці, бармени, водії тощо), тоді як ринок праці потребує робітників виробничих професій (токарі, фрезерувальники, слюсарі тощо) (рис. 2).

В процесі організації професійного навчання безробітних необхідно враховувати певні особливості, а саме те, що безробітні як дорослі люди мають певний життєвий та професійний досвід; психологічний стан безробітних, які знаходяться в стані стресу через втрату роботи або неможливість знайти її.

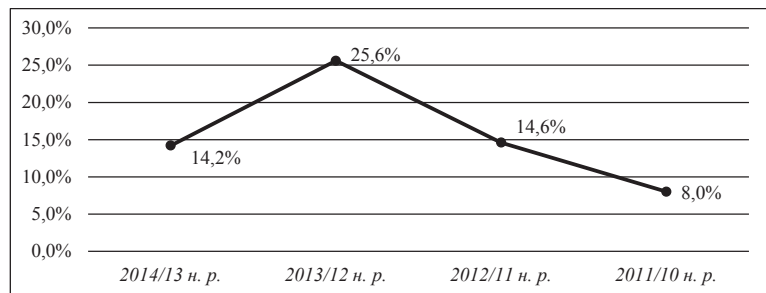

Рис. 1. Розподіл кількості працевлаштованих випускників професійного навчання

Джерело: складено автором за даними [3]

Таблиця 1

Динаміка охоплення безробітних професійним навчанням

Показники	2016 р.	2015 р.	2014 р.	2013 р.	2012 р.
Професійне навчання та підвищення кваліфікації					
Незайнятого населення, осіб	2 362	2 464	4 048	6 482	8 351
Працівників, осіб	11 209	11 559	12 039	14 225	14 732
Всього, осіб	13 571	14 023	16 087	20 707	23 083

Джерело: складено автором за даними [3]

Таблиця 2

Кількість працевлаштованих випускників професійного навчання за різними сферами діяльності

Із загальної кількості працевлаштованих отримали роботу в таких сферах (осіб)	2015/16 н. р.	2014/13 н. р.	2013/12 н. р.	2012/11 н. р.	2011/10 н. р.
Промисловість	11 896	12 433	15 302	17 471	18 752
Сільське господарство	3 912	4 522	6 288	5 218	5 410
Транспорт	7 998	8 645	11 258	13 188	14 269
Будівництво	2 519	3 014	3 458	4 149	4 718
Торгівля та громадське харчування	2 670	4 501	5 289	7 659	8 334
Всього	28 995	33 115	41 595	47 685	51 483

Джерело: складено автором за даними [3]

Рис. 2. Структура вакансій за професійними групами

Джерело: складено автором на основі даних [2]

Нами запропоновано інноваційний підхід до системи професійного навчання безробітних, сутність якого полягає в змішано-дуальній освіті. Така інновація дасть можливість створити нові методи, підходи, форми навчання осіб, які перебувають на обліку в Державній службі зайнятості України, напередодню випускників вищих навчальних закладів та професійно-технічних навчальних закладів, а також підвищення кваліфікації осіб, які бажають поглибити або оновити рівень своєї професійної компетенції. «За останні десятиріччя у країнах Європейського Союзу спостерігається швидка переорієнтація більшості національних освітніх систем від соціалізації в національній культурі до розробки спільної освітньої політики щодо підготовки кваліфікованих фахівців для життя і роботи в умовах ринково орієнтованої конкурентної глобальної економіки. Одним із основних орієнтирів сучасної європейської політики щодо розвитку вищої освіти вважається створення можливостей для впровадження дуальних моделей вищої професійної освіти» [5].

Оскільки інновація передбачає кінцевий результат впровадження нововведення з метою зміни об'єкта управління та отримання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного чи іншого ефекту [6, с. 29], то зміст цієї інновації передбачає остаточний результат, який вплине на дисбаланс ринку праці з метою зменшення рівня безробіття та задоволення потреб сучасних роботодавців. Це сприятиме поліпшенню заповнення вакантних місць у виробничій та агропромисловій сфері, де необхідність компетентних працівників є досить актуальною в нинішніх економічних умовах.

Вперше дуальна освіта була впроваджена в Німеччині в 70-х рр. минулого століття. Назву вона отримала від того, що містить у собі дві складові, а саме знання і вміння; як практична складова отримується на підприємстві, а теорія – в процесі інституційної (денної) форми навчання [8]. «Розвиток дуальної освіти, коли в підготовці молодих фахівців беруть участь і навчальний заклад, і підприємство, може стати саме тим поштовхом, що необхідний українській освіті для підвищення якості навчання і її відповідності стандартам та запитам ринку праці» [4]. Принципи дуального навчання передбачають можливість активної участі майбутніх роботодавців у формуванні навчальних планів ПТНЗ саме з тих предметів та навчальних дисциплін, які необхідні для кращого розуміння вибраної спеціальності. Більшість роботодавців стверджує, що значною проблемою більшості молодих фахівців є недостатній практичний досвід, невідповідність до реальних умов професійного середовища.

На наш погляд, сучасні темпи соціально-економічного розвитку вимагають від професійної (професійно-технічної) освіти все більшої і більшої мобільності. Сьогодні вже не є достатнім організувати та проводити професійне навчання безробітних виключно в стінах закладу освіти або виключно в умовах виробництва. Нині впровадження змішано-дуальної форми у професійне навчання сприятиме підвищенню ефективності цього процесу.

Змішано-дуальна форма навчання – це інтегральна форма навчання, яка поєднує оволодіння теоретичними знаннями за допомогою інституційної (денної) та дистанційної (мережевої) форм навчання, а практичними виключно в умовах виробництва на підприємстві.

Перевагами такої форми навчання безробітних є:

- доступ слухачів до навчальних матеріалів зручний для них способом та в зручний час;
- збільшення тривалості та покращення якості взаємодії на рівнях «слухач – викладач» та «слухач – слухач»;
- посилення рівня мотивації самостійного отримання нових знань;
- спрямування роботи в аудиторіях на активне навчання завдяки перенесенню теоретичного контенту в онлайн-формат (ефективна зміна лекцій, практичних завдань, тестування, спілкування на форумах);
- наближення конкретного робочого місця до слухача;
- відповідність рівня кваліфікації вимогам робочого місця;
- високий рівень працевлаштування випускників та, як наслідок, позитивний імідж навчального закладу;
- зменшення навчальних, матеріальних, часових та людських витрат.

Висновки. Ринок праці в сучасних умовах потребує інноваційних підходів в контексті зменшення рівня безробіття. Професійне навчання безробітних за змішано-дуальною формою забезпечить підвищення рівня компетенцій та поліпшить конкурентні переваги шукачів роботи. Залучення роботодавців до формування освітніх програм та навчальних планів, до участі в роботі екзаменаційних та атестаційних комісій сприятиме ефективній взаємодії не лише із закладами професійної (професійно-технічної) освіти, але й з випускниками як майбутніми працівниками. Змішано-дуальна форма навчання безробітних дасть змогу вчасно реагувати на соціально-економічні вимоги та зміни ринку праці й економіки. З'являться нові можливості для слухачів і дорослих студентів щодо покращення безперервного професійного розвитку, підвищиться цінність навчання, що забезпечить конкурентні переваги для роботодавців та держави, посиляться інноваційна складова закладів освіти та державної політики стосовно професійної освіти загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про впровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: Наказ Міністерства освіти і науки України від 23 червня 2017 р. № 916. URL: <http://old.mon.gov.ua/files/normative/2017-07-03/7682/nmo-916.pdf>.
2. Державна служба зайнятості. URL: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog>.

3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Гриневич Л. Матеріали круглого столу «Дуальна освіта – виклик безробіттю». URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://mon.gov.ua/usi-novivni/novini/2017/02/15/%25C2%25ABdualna-osvita-stane-mostom-mizh-rinkom-praczi-ta-ukrayinskoju-osvitoju%25C2%25BB,-%25E2%2580%2593-liliya-grinevich/&gws_rd=cr&dcr=0&ei=tlw6WqPbJ9HPkqXc6oNw.
5. Дернова М. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. 2014. Вип. 2(9). С. 137–145.
6. Фатхутдинов Р. Инновационный менеджмент: учебник для вузов 5-е изд. Санкт-Петербург: Питер, 2005. 400 с.
7. Федоренко Н. Молоді фахівці на ринку праці: особливості відбору персоналу. Ринок праці та зайнятість населення. 2015. № 2(43). С. 40–43.
8. Was ist unter "duale Ausbildung" zu verstehen? // Universität Bremen. URL: <http://www.s-hb.de/dualeausbildung-de>.

УДК 331.108

Василик А.В.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри управління персоналом та економіки праці**Київського національного економічного університету**імені Вадима Гетьмана***Кушнір А.І.***студентка**Київського національного економічного університету**імені Вадима Гетьмана*

КОМПЕТЕНЦІЇ HR-ФАХІВЦЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стаття присвячена дослідженню сучасних тенденцій в управлінні людським капіталом. На основі дослідження визначено перелік компетенцій сучасного HR-фахівця, які потрібні для ефективного здійснення трудової діяльності в епоху цифрових технологій, через аналіз популярних статей та думок різних фахівців. В результаті соціологічного дослідження виявлено якості та знання, які потрібні у професійній діяльності менеджера з персоналу, а також компетенції, які необхідні в епоху цифровізації.

Ключові слова: цифровізація, трансформація, компетенції, людський капітал, автоматизація, менеджер з персоналу, процеси з управління персоналом.

Vasylyk A.V., Kushnir A.I. COMPETENCIES OF HR-SPECIALIST IN THE DIGITAL TECHNOLOGIES ERA

Статья посвящена исследованию современных тенденций в управлении человеческим капиталом. На основе исследования определен перечень компетенций современного HR-специалиста, которые нужны для эффективного осуществления трудовой деятельности в эпоху цифровых технологий, через анализ популярных статей и мнений разных специалистов. В результате социологического исследования выявлены качества и знания, которые нужны в профессиональной деятельности менеджера по персоналу, а также компетенции, которые необходимы в эпоху цифровизации.

Ключевые слова: цифровизация, трансформация, компетенции, человеческий капитал, автоматизация, менеджер по персоналу, процессы по управлению персоналом.

Vasylyk A.V., Kushnir A.I. COMPETENCES OF HR-SPECIALIST IN THE DIGITAL TECHNOLOGIES ERA

The article is devoted to the study of modern trends in the management of the human capital. On the basis of the study is a list of competencies of a modern HR specialist, which are necessary for the effective implementation of work activities in the digital technologies era. The results of the author's sociological research are show needed in the professional activities of the HR manager qualities and knowledge, as well as the competencies that are necessary in the era of digitalization, have been identified.

Key words: digitalization, transformation, competences, human capital, automation, HR manager, HR processes.

Постановка проблеми. Менеджер з персоналу – одна з поширених професій сучасності, адже інтелектуалізація трудової діяльності і зростання ролі людського капіталу в діяльності організацій підвищують увагу до процесів управління цим найціннішим ресурсом. Відповідно, під впливом інформатизації та інтелектуалізації усіх бізнес-процесів постають питання про те, наскільки HR-фахівцям потрібно йти за цифровим трендом, якими компетенціями має володіти HR-фахівець в епоху цифрових технологій. Нині трансформація у сфері управління персоналом набирає обертів і стає природним процесом, а традиційні методи найму, утримання та розвитку найкращих фахівців перестають працювати, тому виникає потреба у розробленні інноваційних методів та інструментів у сфері управління людським капіталом організацій. Використовуючи безліч інформаційних систем і взаємодіючи із соціальними мережами,

компанії накопичують великі обсяги даних, а робота з ними, відповідно, стає основним вектором цифровізації сучасного HR-фахівця, що вимагає відповідних знань і навичок для застосування цифрових технологій у професійній діяльності.

Мета статті полягає у визначенні переліку компетенцій сучасного HR-фахівця, які потрібні для ефективного здійснення ним професійних обов'язків з використання та управління людським капіталом підприємства в умовах цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифровізація бізнесу і життя людей загалом обов'язково впливає на всі традиційні сфери діяльності, і HR не є винятком. Застосування сучасних IT-рішень в управлінні персоналом є одним з найважливіших трендів останнього десятиліття.

Сучасний технологічний прорив характеризується зростанням темпів використання роботів, авто-